

Bornemissa, Banický dom v Kremnici (už neexistuje, stál za dnešným Banickým domom), 1932

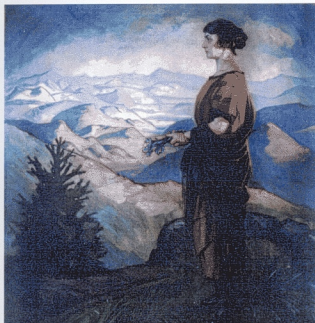
ISSN 1336-8133

kremnický rumaj

historicko-spoločenský časopis
die geschichtlich-gesellschaftliche Zeitschrift
vydáva občianske združenie SOS Kremnica

ročník 4, číslo 2
júl 2005, Kremnica
50 Sk

Kremnický maliar Béla Angyal, Pohľad na Turiec so ženskou postavou (manželkou), 1924

rumaj

malý nezbedný kríkľúň, ktorý túži vedieť o dejinách Kremnice viac a viac
kleiner ausgelassener, unbequemer Krakeeler, der Schussucht nach der Kremnitzer Geschichte hat

Krajina pri obci Corna v lokalite Rosia Montana v Rumunsku zničená po súčasnej povrchovej ťažbe zlata, na obrázku je obrovská haďa, ktorá vznikla navŕšením hĺbkiny, foto k článku Juraja Rizmana V mene zlata...

Gejza Angyal, Kremnickí baníci idúci z práce, 1930, G. Angyal sa vo svojej tvorbe venoval i sociálnym témam, zaujímali ho predovšetkým kremnickí baníci, známi svojou ťažkou prácou, chudobou a podľomeným sŕdcam

Obsah - Inhalt

- s. 1 - 3, B. Glocová, L. Kúrthy - **Postihne Kremnicu osud krajín tretieho sveta?** Is Kremnica going to have destiny of countries of the third world?
- s. 3 - 4, J. Rizman - **V mene zlata...** Im Namens des Goldes...
- s. 4, L. Kúrthy - **Architektúra mesta Kremnica opäť chudobnejšia** Architektur der Stadt Kremnitz wurde abermals ärmer geworden
- s. 5, O. Finka - **Príspevok k významnej návšteve cisára Františka Lotrinského v Kremnici v roku 1751** Notes to important visit of Emperor Francis von Lothringen in Kremnica in 1751
- s. 6 - 8, W. Schretter von Wohlgemuthheim - **Die Familie Schrötter de Wohlgemuthsheim in Kremnitz** Rodina Schrötter z Wohlgemuthsheimu in Kremnici
- s. 8 - 11, D. Kianička - **Kremnica a Viedeň v stredoveku** Kremnitz und Wien im Mittelalter
- s. 11 - 12, B. Balážová - **Pribeh o tom, ako sochárski tovariši ukradli v dome mešana Schindlera moriaka, hus a dve sliepky** Geschichte darüber, wie Bildhauerische Gesellen im Haus des Bürgers Schindler einen Truthahn, eine Gans und zwei Hennen gestohlen haben
- s. 12 - 14, O. Štroffek - **O remeslách a cechoch** Über Handwerk und Zünfte
- s. 15 - 16, N. Vitanovská - **Otakar Španiel - zakladateľ československej medailárskej školy** Otakar Španiel - Founder of Czechoslovak medallic school
- s. 17 - 19, J. Ryník - **Horúca voľba predsedníctva Okresného živnostenského spoločenstva v Kremnici alebo Pomery medzi živnostníkmi v roku 1932** The hot election of the chairman of the district trade community in Kremnica or situation between tradesmen in 1932
- s. 19 - 24, J. Kaštier - **Z histórie Bartošovej Lehôtky pri Kremnici** Aus der Geschichte der Gemeinde Bartošová Lehôtka bei Kremnitz

• preklad anglického resumé J. Ryník, nemeckého D. Kianička, foto F. Lašut, M. Lacko, B. Glocová, D. Kianička

Postihne Kremnicu osud krajín tretieho sveta?

V novembri 2005 sa konali stretnutia záujmových skupín a obľúbenej združenia mesta Kremnica so zástupcami kanadskej spoločnosti Tournaplan Gold Corporation - na všeobecnej prezentácii a ich pripravovanej povrchovej ťažbe zlata v oblasti Štárec. Okrem mnohých sporných problémov bezprostredne sa týkajúcich života v Kremnici, ktoré vychádzali na povrch pri diskusiách so zástupcami potenciálneho kanadského investora, bola prekvapujúca ich neinformovanosť, nezručnosť miestnych posudovcov a ignorovanie budúcich plánov mesta. V tejto súvislosti bude zaujímavé sledovať aj postoj mestského zastupiteľstva k plánovanej ťažbe a k úskaliam s ňou úzko spájaným.

Spomenutú stretnutie totiž nasledovali len pár týždňov potom, ako sme mali možnosť vyvolať si v Múzeu z úst miestenského riaditeľa, Ing. arch. Jozefa Žižana, nosné myšlienky konceptu územného plánu mesta. Stratégia zvolená pri jeho spracovávaní jednoznačne respektuje stonásť sa vyvíjajúcu urbanistickú štruktúru Kremnice a vytvára priestor pre citlivý prístup pri realizácii nočných zámernov v budúcnosti. Skutočne nie je jednoduché „vkladať“ do historicky ustálené štruktúry plochy a miesta s novou (súčasnou) funkciou a zároveň respektovať autentickosť mesta, ktorá je pre Kremnicu podstatná, či aké určujúca. Z toho vychádzajú aj sán riaditeľ, a preto sa pri plánovaní ďalších

troch desaťročí rozvoja mesta nepožičia s vytváraním priestoru pre priemyselné parky, keďže mesto nedisponuje takýmto potenciálom, ale naopak má sa čerpať z jeho historického, kultúrneho a prírodného dedičstva. Cieľ v návrhu nového územného plánu je konečne zregulovať orientáciu predovšetkým na turistiku ako inteligentný zdroj získania investícií.

Jedným z riešiteľských priestorov je už dotknuté územie Šturca, ktorým prechádza silný chodník Banánsky dielami a technickým panáčkami, kde by sa mal rozprestrieť lesopark voľne pokrývajúc až na Kremnickú Bane. Každopádne si myslíme, že Kremnica mala pri výbere riešiteľa územného plánu nazvať šťastnú ruku a v prezentovaní konceptu sa čerpať množstvo priestoru preba, aby Kremnica bola reprezentatívnym historickým banánskym miestom s turisticko-rekreačným zázemím, kde sa dá stráviť počas celého roka (aj v blízkom okolí - Skalica) viac ako len pár dní a zároveň ponúka dlhodobé časovo neobmedzené pracovné uplatnenie pre prípraviteľských Kremňanov. Tento prístup, s ktorým sa pravdepodobne ešte v septembri stotožňovali aj predstavitelia mesta, je skutočne prezieravý a zodpovedá postaveniu historického mesta v krajine, ktorá je súčasťou EÚ. Zvlášť v čase, keď sa EÚ priamo podieľa na financovaní rozsiahlého projektu výstavby polyfunkčného športovo-rekreačného zariadenia na Skalici. Zároveň však na začiatku 21. storočia dochádza s príchodom

potenciálnemu kadežnímu investorovi a jednorázne negatívny vplyv týchto projektov na množstvo turistického ruchu (povrchová ťažba skostrely nevytvára atraktívnu a zdravotne bezpečnú prostredie), pričom sa vytvária množstvo živých problémov ohrožujúcich nielen tento druh inteligentných investícií, ale aj priamo životné prostredie obyvateľov Kremnice a dotknutých obcí. Povrchová ťažba totiž neznamená len otvorenie kúpeľa, ale aj zariadenie niektorého zariadenia (napríklad úložiska (s tým spojené nové komunikácie pre nákladnú dopravu), používanie aj jstevných komunikácií pre ťažbu techniku, vozidlá, tiež kvanádové lúženia pri získavaní zlata atď. O niektorých živých problémoch, ktoré sú s povrchovou ťažbou zlata priamo spojené a nemožno ich odstrániť sa vloženejšie zmienime v niekoľkých bodoch:

► Lokalita Sturec sa nachádza v bezprostrednej blízkosti mesta a je miestom s vysokou koncentráciou technických a banských pamiatok, ešte v rámci pamiatkovej zóny mesta Kremnice - čo so existujúcimi neuhnutými pamiatkami, ktoré sa nedajú deponovať a obnovením povrchovej ťažby dôjde k ich zničeniu, čo s banskou históriou mesta, ktorá sa tak neguje? Co s nádherným prírodným zákutím, ktoré je miestom oddychu nielen Kremničianov, a ktoré nekynúce strátiť?

► **Povrchová fáza** sa realizuje ostredom trhavými, ktorých sprevádza huk, detonácie, záchvevy, zvýšená pevnosť zvýšená rezonancia hluku v kremíkum pripode je spôsobená aj tréznou danosťou mesta situovaného medzi vrchmi) – čo so zvýšenými otrami a statických ohrozením neuhnetnosti (Ede aj súkromných domov všetkých obyvateľov mesta) v našom poddovolanom meste, kde už v minulosti aj bez pôsobenia iných činiteľov došlo k významným statickým poruchám niekoľkých objektov (farský kostol na námestí, budova radnice v hradsom areáli) vedúcom k ich asaniácii a aj v súčasnosti sme svedkami pokračujúcich „polybov“ na námestí a v jeho JJ zstach na niekoľkých miestach prerodovania?

► Okrem zvýšenej prašnosti, hluku a prítomnosti ťažkých mechanizmov (faktory, kvôli ktorým tu bude chcieť stráviť dovolenku naozaj málokto), bude časovanou bombou prítomnosť samotnej metódy pri získavaní zlata kyanidovým leučením (k problému kyanidu a ťažkých haviří s nim spojených odporúčame pozrieť – www.duba.cz), s ktorou súvisí rozmiestnenie odkalísk a sprádko jedovatými kyanidovými výskvami. Prírodné teda zaznamenané pokles základných faktorov kvalitnej životnej úrovne mesta.

► Ako mesto so „živou“ povrchovo bankou ťažbou a sprievádzaním rušivými javmi bude Kremnica len ťažko miestom vyhláseným k oddychu a na turistiku (už to si niekedy plánovali dovolenku do Ostravy alebo Mostu?), čiže stále najvhodnejší zdroj príjmov a zamestnanosti. S tým bude spojený aj menší záujem o nezhutnosť a pokles ich hodnoty (táto skutočnosť priamo a cititeľne znehodnotí majetok veľkého počtu miestnych obyvateľov), ktorá je v súčasnosti vyššia aj oproti okolitým mestám, keďže mesto Kremnica má okrem iného štatút pokojného a turisticky obľúbeného miesta.

► Jednou z kompenzací k spominaným počtům ohrožením a nerovnatrnosti strát významné banky, historické a přírodě lokality by malo být 100 pracovních míst na kvalifikačných postech. Podľa slov zástupcov kanadského investora na stretnutí s občianskymi združeniami však dosiaľ nebola analyzovaná profesijná štruktúra kremnického obyvateľstva, ani zodpovedná zodpovedná osoba, kde požadované špecifické profesijné zameranie obyvateľstva Kremnice získajú. Požita sa príliš s nimi pri obzavodaní kvalifikačných postov? Privet povrchovej fašbe totiž bývali kremnickí baníci sotva našli automatické uplatnenie a s vysokou

pravdepodobnosťou možno predpokladať, že sa tu pre miestnych obyvateľov nájde podstatne menej, skôr nekvalifikovaných pomocných pracovníkov miest.

► Na stretnutí zástupcov občianskych združení a poverených zástupcov spoločnosti Tourmagin Gold Corporation bolo konštatované, že spoločnosť, ktorá chce začať povrchovú ťažbu zlata v Kremnici, je úplne nová, a preto nemôže poskytnúť žiadne referencie o ekologických dopadoch svojich predchádzajúcich už zrealizovaných projektov. Zveríme budúcnosť mesta do rúk spoločnosti bez referencií?

[illegible]

Barbora Glocková, Ľuboš Kárthy
historici umenia, Kremnica

Vzácný pamätník k návšteve cisára
Františka Lotrinského v Kremnici v roku 1751
v lokalite malebného kremnického Šturca

Is Kremnica going to have destin of countries of the third world?

Canadian company Tournigan Gold Corporation that owns company Kremnica Gold came in public presentation in December 2003 with intention of the reopening of Kremnica gold mines. This project was presented as very advantageous for Kremnica. Is it really true? The plans of the Canadian company are very different from the developing plans of Kremnica town. According to this plan in the locality, where

V mene zlata...

Šofér prepoil nábeh džipu na 4x4. Asfaltka skončila už dýmo, kúšeli dole, v údolí. Ufff, dobrých dvadsať minút sa štvoríme po vytešenej kamenitej ceste, ktorá akoby nemala konca. Auto hľadá zo strany na stranu. Kde-tu vidno v leze zapadajúceho slnka malý drevený domček zaradený do stránu a tuak len lúky a fery, lery a lúky. Divoká romantika aká by v Európe len málokto čakol.

Vitajte! Tie chlapcy roztratené po strážach a západ domov pri potoku, hneď vedľa kostola, to je Bociam. Patenská oblasť, pripomínajúca hole a doliny našich Nízkyh Tatier a obdobie tak 50 – 60 rokov dozadu. Idýly, oblasť hlboko v rumunských horách. Možno, keby... Keby táto oblasť nemala byť už za dva roky mesačnou krajinou, rozomletou na prach, s dvoma obrovskými priehradami na suf, prach a toxické kaly. A to všetko v mene zlate. V mene veľkej kopy zlata...

„Vo vedľajšom údolí je dedina Coma s dvoma nádhernými historickými kostolmi a vykepkávaná z čias Rímskej ríše. A hneď o údolí ďalej je Rosia Montana – mesteczko, ktorého stará časť má zvláštnu atmosféru stredovekého banského mesta“ hovorí pri krbe v starej drevenici s nadšením Stephanie, na pár dní naša sprievodkyňa zaľubená v horách v pohorí Trauseau, za tie hodiny cesty autom južne od mesta Chuj Napoca. Stephanie je mladá Švajčiarka, ktorá navštívila Rumunsko a tieto hory iba raz. Neodolala tomuto kraju a zostala.

Na druhý deň vstávame zaväť. Pochod zarošrenými
lúkami a hustým lešom končíme po niekoľkých hodinách na
Rozia Morzanou. Fotím a sledujem malý mestček pod nads.
Nemôžem sa ubrániť dojmu, že som na Slovensku. Tie domy,
tá architektúra, ten štýl – pripomína mi to Barskú Štiavicu.
Všetky tie staré barokské mestá Slovenského rudoboru a Spšla.
Pozorovateľné zrkadly bari v okolí mesta a znaky aktívnej
fašny v okolí len unocujúco poje pociť. Pomaly schádzame
z kopcov. Štírková pešia cesta nekonečí u prvéh domov
mesta, ako by som čakal, ale pokračuje v spietí úzkych
ulíc medzi starými murovanými domami.

Tu smie páni my?

[illegible]

Prichádzajú ďalšie autá so znakmi ťažobnej spoločnosti a niekoľko „bad guy's“ v nich. V treťom aute prichádza konečne aj tlmočníčka. Nie policajná, ale firemná – ako inak – z Rosia Montana Gold Mining Company. Komunikácia

mining is intended, should be mining open-air museum and tourist area with park. Moreover intended mining location is very close to the centre of the historical town and therefore noise and dust accompanied the open-cast gold mining can harm the buildings. Many inhabitants of Kremnica are also afraid of cyanide methods of mining. Environmentalists and non for profit organization are saying that promise of new jobs are not enough considering loosing of tourism industry in Kremnica.

[illegible]

Pikantné súvislosti

„Spravujú sa na zúto v Afrike, alebo Latinskej Amerike“, komentuje tak aktívok Stephanie. „Vimiel si, že si policajti jazdia s ochrankou vo fremných autách (dobrá spoločnosť)? To nie je bežné ani tu v Rumunsku. Je to mestá špecialita. Zastrážujú ľudí, vytvárajú ilúziu. Je oni sú vo vlnbi záskos! A to ich spoločnosť ešte ani nedostala licenciu na fažbu!“, rozhorčuje sa mladá Švajčiarka. Má pravdu. Auto Rosta Montana Gold Mining Company, ktoré nás zadržalo a neskoľ sledovalo, sme totiž len o niekoľko minút neskoľ našli odstavené pred miestnou policajnou stanicou.

„Je to hlášené“, hovorí jeden z predstaviteľov miestnej opozície proti megalomanskému projektu ťažby zlata v oblasti. Starousediaci majú podľa neho strach. Príšlo sem veľa nových ľudí, zväčša baníci bez práce. Len sa pokúšajú, pije a sú agresívni. Veria, že tu v budúcnosti budú mať prácu. Zatiaľ sa len tak pokúšajú po uliciach a čakajú. Firma zatiaľ skopala čo mohli. Dali dokonca peniare na kostol aj autobus. Nám povedali, že sa budeme musieť presťahovať, že naše domy budú zbúrané, a že dostaneme novú – také ako v Nemecku... Jeden dom európskeho štandardu dokonca postavili na úklazu v strede údolia. Teraz tam vyletých voľna a presvedčujú ich, aby podpísali predaj svojich domčekov“, vyvetľuje.

„Viete ide o obrovské množstvo peňazí, pre firmu, pre štát a pre vašu ľudia. Kto sa poperí tom zveča. Korupcia, podozrenie to. Viete ako to chodí. Argumentujú aj znizovanie nezamestnanosti a ekonomickým rastom regiónu. Ale už nepovedia, že dotknuté údelu nezamestnanosť takmer nepoznájú, pretože 99 percent obyvateľstva sú roľníci, farmári, ktorí sú úplne sebestační. Nehovorí sa ani o tom, že tieto projekty zaberajú veľké množstvo ľudí a bednajú na životnú úroveň ľudí vďaka k tomu miestu. Toto je naša pôda, naša zem. Toto sú naše ľudia. Naozdiť sme sa tu a tíjeme tu rovnako ako naši otčovia. Nechceme odísť“ - rozhorčilo sa jeden z tých, čo sa nebáli postaviť proti zámeru združenie všemocnej fadobnej firmy.

Die Familie Schrötter de Wohlgemuthshaim in Kremnitz Rodina Schrötter z Wohlgemuthshaimu v Kremnici

Begonnen hat alles damit, dass meine Nichte und mein Neffe mich fragten, wo unsere Familie eigentlich herkommt. Das hat mich gereizt, nach vielen Jahren wieder einmal in alten Familienpapieren zu stöbern. Aber wie sollte es auch anders sein, ich kann die alten Schriften kaum wirklich lesen. Viele Worte sind fremd, Schreibweisen und Bedeutungen haben sich über die Jahrhunderte gewandelt. Und letztlich ist mir die alte deutsche Handschrift doch so fremd, dass ich sie nicht sicher entziffern kann, wenn es wirklich auf Details ankommt.

Also habe ich mich daran gemacht, eine ältere Familiengenealogie übersetzen zu lassen. Das hat dann einige Überraschungen zu Tage gefördert, die ich so aus Erzählungen in der Familie nicht kannte.

Parallel dazu war das neue Medium Internet eine Herausforderung. Vielleicht findet sich dort etwas? Das hielt ich zwar für unwahrscheinlich, dennoch ist der Name doch recht einmalig. Nach leichten Variationen der Schreibweise des Namens stieß ich auf den Artikel „Apollotiskí synovia“ von Kizánčik. „Vý“ Verstanden habe ich von dieser mir so fremden Sprache leider überhaupt nichts. Aber der Name Schrötter de Wohlgemuthshaim fand sich in diesem Text mehrfach wieder. Auch stimmten alle Vornamen und Jahreszahlen mit meiner Genealogie überein. Das erschien mir doch als Volltreffer bei meiner Suche.

Über einen sehr freundlichen Mail-Kontakt mit einem Slovaken in New York kam ich dann zu wenigen Meilen in Verbindung mit Herrn Daniel Kizánčik in Kremnitz. Seine sehr guten Informationen haben mich dann auch sehr geholt, weiter fortzuführen mit der Suche bei den Vorfahren. Unsere gemeinsamen Informationen haben meinem Familien-Puzzle immer mehr Daten hinzugefügt. Hier folgen nun die ersten Bausteine der derzeit zusammengetragenen Geschichte der Familie Schrötter de Wohlgemuthshaim. Der Übersichtlichkeits halber werde ich den Nachnamen in der Abkürzung S. v. W. benutzen.

Der Name unterliegt natürlich auch den wechselnden Schreibweisen der Zeit. So finden sich neben dem heutigen Schrötter auch Schreter, Schröter und Schrötter. Bei dem Teil Wohlgemuthshaim ist es ähnlich. Es gibt die weiteren Variationen wie Wohlgemuthshaim bis zum heutigen Wohlgemuthshaim.

Erfreulich ist, dass Schloss Wohlgemuthshaim als Namensgeberin noch heute existiert. Einige Kilometer östlich von Hall in Tirol (bei Innsbruck) liegt der Ort Baumkirchen mit dem Schloss. Aus jetziger Sicht würde ich das Gebäude mehr als einen Anreiz bezeichnen. Dazu gehörte ein zweites Schloss mit dem Namen Freudenack, dass von der Familie von Kripp erbaut worden war. Gekauft haben das Enneble Wohlgenack Schreter und seine Frau Elisabeth im Jahr 1557 für 3000 Gulden. Er ist der erste ganz sicher belegte Vorfahr direkter Linie und soll vorher in Venedig abgewandert gewesen sein.

Schloss Freudenack ist jedoch abgebrannt und eingeebnet worden. Sohn Peter S. v. W., der mit Ursula von Kripp verheiratet war, verkaufte 1587 Wohlgemuthshaim an den Erzherrzog Ferdinand II. zu 8000 Gulden. Später wurde es dann längere Jahre als Dienstmisset genutzt. Unserer Familie hat das Schloss nur drei Jahrzehnte im 16. Jahrhundert gehört, aber dennoch den Namen geprägt. Seit 1957 betreiben Don Bosco-Schwester ein Kinderheim auf Schloss Wohlgemuthshaim.

Die Familie Schreter von Wohlgemuthshaim ist sogenannten alter Tiroler Adel. Auf den offiziellen Seiten im österreichischen Adressbuch findet sich unter Tirol der Name wieder, aber leider keine weiteren Informationen. Mit Geduld und Geschick sollten sich in den nächsten Jahren noch mehr

Wissens zu Anfang, die sie so mit ma jeoter a môj smyovce vytváľ, odkiaľ vlastne pochádza naša rodina. To ma podnietilo, aby som sa opýtal na množstvo rôznych predkov v starých rodinných pošliach. Ale ako inak, ich štár písmo sa mi sova návozo podarilo prečítať. Vefa slov je cudzie, slovo písania a významy sa po storočiach zmienli. A napokon je mi aj stary nemcky nápis tak vzdialeny, že ho dokážem iba nepozobito rozlúť, keď prie návozo tak tak.

Dalším sa pusťoval do toho, že som si dal predložiť starú rodinnú genealogiu. To prinieslo potom viacero prekvapení, ktoré som z narpriavania v rodine nepoznával.

Zatová s tým bolo vzťahy i nové médium - internet. Nájde sa tam azda niečo? Pokiaľ som to však za nepravdepodobné, pretože naše meno je naozaj málo frekventované. Po niekoľkých faldých variáciach spôsobov písania mena som narazil na článok „Apollotiskí synovia“ o D. Kizánčik. Žiaľ z meho tak cudzieho jazyka som vôbec nič nerozumel. Ale meno Schrötter de Wohlgemuthshaim som v tomto texte našiel viackrát. Tiež sa zhodovali všetky kresné meno a letopisy s mojou genealogiou. To sa mi javilo ako práj žiaľ pri mojom šťastí.

Vďaka veľmi priateľskému e-mailovému kontaktu s jedným Slovákem z New Yorku som sa skontaktoval pred pár mesiacmi s pánom Danielom Kizánčikom z Kremnice. Jeho veľmi dobré informácie ma zvlášť, aby som pokračoval v pátraní po predkoch. Našli sme množstvo informácií, ktoré nám dodávajú puzzle stále viac odjov. Nasledujú pre stavobné kamene toho času zohľadňované dejiny rodiny Schrötter de Wohlgemuthshaim. Kvôli prehľadnosti používam v texte priezvisko vo forme skratky S. v. W.

Mená samostatne tiež podliehajú v priebehu času zmenám sa spôsobom písania. Tak nájdeme okrem dnešného Schreter aj Schreter, Schröter a Schrötter. Pri druhom časti mena je to podobné. Existujú ďalšie varianty, ako Wohlgemuthshaim, až ku dnešnému Wohlgemuthshaim.

Je potešujúce, že zámok Wohlgemuthshaim „ako diera meňa“ ešte i dnes existuje. Niekoľko kilometrov východne od mesta Hall v Tirolsku (pri Innsbrucku) sa nachádza lokalita Baumkirchen so zámkom. Z dnešného pohľadu by som ho označil za viac ako boroné sídlo. Páti k nemu aj druhý zámok s menom Freudenack, ktorý bol vzbudovaný rodinou von Kripp. Celý komplex kapli v roku 1557 za 3000 gulden Wohlgenack (Volfgenack) Schreter a jeho manželka Elisabeth (Alžbeta). On je prvým celkom bezpečne doloženým rodinným predkom v priamej línii a predtým bol azda usadlý v Benátkach.

Zámok Freudenack však zhorel a bol zrovnaný so zemou. Syn Peter S. v. W., ktorý bol ženatý s Ursulou von Kripp, predal v roku 1587 zámok Wohlgemuthshaim arcievdymovi Ferdinandovi II. za 8000 zlatých. Neskôr bol však rokov vystavovaný ako ženský kláštor. Našej rodine patrili zámok iba tri desaťročia v 16. storočí, napriek tomu mu vltali svoje meno. Od roku 1957 spravujú sestry Dona Bosca na zámku Wohlgemuthshaim detský domov.

Rodina Schreter von Wohlgemuthshaim je takzvano staro tirolsko. Späť na oficiálny stránkach Rakúskeho archívu ľahko sa pod Tirolskom optívne vyskytuje toto meno, žiaľ však žiadne ďalšie informácie. Za predpokladu, že budem trepľivý a ignorovať, že som mohol žiť v nasledujúcich rokoch veselejšieho života. Jedným zložitým list z roku 1937 potvrdzuje, že sú v stonásich matrikách kníhkužnice o viacerých Schreterovoch. Mojou úlohou však bude naprieť pospyťovať sa žijúcich členov rodiny na naše dejiny a tradíciu, ešte predtým ako príde k hltiemu štídlu výstve uvedených archívnych záznamov.

Wohlgenack von Peter S. v. W., žil v Milse, ležiacom v

Detaily herausfinden lassen. Ein privates Schreiben von 1937 bestätigt, dass in den dortigen Matrikenbüchern Informationen über mehrere Schreter vorfinden sind. Mein Weg ist jedoch erst mal die Lebens- und Familiengeschichte der Überlieferungen und Geschlechten zu befragen, bevor es in das tiefer studieren der Akten vor Ort geht.

Wolfgang Sohn Peter S. v. W., lebte in Mils, nahe Baumkirchen gelegen. Beide Orte waren eine Doppelpfarre. Peter scheint in den Diensten des Erzbischofs gestanden zu haben. Sein Nachfahre war wieder ein Wolfgang, über dessen Tätigkeit bisher nichts bekannt ist.

Nun verliert die Familie Tirol und beschreitet den Weg nach Österreich. Das scheint mir ein sehr spannender Abschnitt, weil erstaunlich viel darüber belegt ist. Sohn Damian S. v. W. ist auch in Mils geboren, dann jedoch nach Kremnitz verzogen. In erster Ehe wurde er 1630 mit Emerentia Elze v. Kambacher als Münzweiden dort getraut.

Im Jahr 1649 kamen die ersten Franziskaner nach Kremnitz. Sie hatten ihre apostolischen Synodale, da Mönche nicht mit Geld selbst manipulieren durften. Deshalb verwalteten die sogenannten Synodale deren Finanzen. Sie waren die Finanz- und Rechtsvertreter der Kirchenkorporationen. Sie nahmen das Geld ein, gaben es aus und legten es zinsbringend an. Ebenso führten sie die Rechnungsevidenz und hatten die Schlüssel zur Klosterkassette.

Der zweite in den Quellen erwähnte Synodus der Kremnitzer Franziskaner war Godfried S. v. W. (Sohn des Damians), Buchhalter (perceptor) der Kremnitzer Kammer. Im Jahr 1693 hinterließ er dem Kremnitzer Kloster als Fidejussio 50 Gulden. Die Mönche sollten dafür jährlich 6 Messen zelebrieren, und zwar für die Seelen im Purgatorium.

Über seinen Sohn Franz Damian findet sich derzeit noch keine weitere berufliche Notiz. Hingegen ist sein jüngerer Bruder dokumentiert. Georg Carl Schrötter wurde am 5. März 1716 als Pfarrer zu Kremnitz installiert. Im Jahr 1738 wird er als Fundator des Franziskaner Klosters angeführt.

Nach dem Tode des Synodus Mathias Windisch wurde im Jahr 1736 als Synodus Johann Godfried S. v. W. ausgewählt (Sohn von Franz Damian). Er war Verwalter der Kremnitzer Hütte und Windisch'schewigen. Johann Godfried starb am 26. Februar 1768 in der Anwesenheit des Konventpredigers Damascenus Mertza. Die Aufbahrung fand am 28. Februar in der Franziskaner Kirche statt und nach dem

blicktosi Baumkirchens. Obdive miesta patrili do spoločnej smutnosti. Vyzerá to tak, že Peter bol v arcievdymovských službách. Jeho potomkom bol opäť Wolfgang (Volfgenack), o ktorého pôsobení nie je doteraz nič známe.

V tom čase opúšťa rodina Tirolsko a nastupuje cesta do Kremnice. To sa mi javí ako veľmi zaujímavý úsek dejín našej rodiny, pretože k nemu existuje prekvapivo veľa dokladov. Syn Damian (Damián) S. v. W. sa narodil ešte v Milse, potom sa však presťahoval do Kremnice. V prvom manželstve bol azobolstvi s Emerenciou, sfatichtnou von Kambacher a bol tamtojmú mincovým vrdajdom.

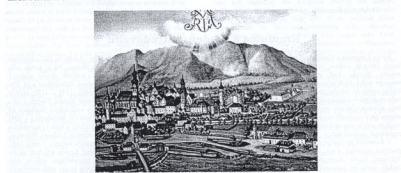
V roku 1649 patrili do Kremnice pri frantiskánoch. Mali svojich tzv. apollotiských synodov, pretože sami nemohli manipulovať s peniazmi. Títo synodovia spravovali ich financie. Boli príjmovi a finančními zástupcami cirkevných ustanoviení. Právomci a vydávali peniaze a ukládali ich na úroky. Rovnako viedli účtovníctvo evidencie a mali kľúče od kláštorej pokladnice.

Druhým v prameňoch spomínaným synodikom kremnických frantiskánov bol Godfried (Godfrí) Kommer S. v. W. (Damiánov syn), účtovník (perceptor) biskupa Kremnici. V roku 1693 zanechal kremnickému klášturu ako fundáciu 50 zlatých. Menní mali z toho ročne štídlé 6 omlí, a to za dale v oštíli.

O jeho synovi Franzovi Damiánovi (Frantíkovi Damiánovi) nemáme pravečnosť žiadny údaj o jeho povolani. Naproti tomu existuje dokumentácia k jeho mltištiemu biskupovi. Georg Carl (Juraj Karol) Schreter bol 5. mája roku 1736 istatovaný za kremnického kňaza. V roku 1738 sa uvádza ako fundátor frantiskánskeho kláštora.

Po smrti Mathiasa (Matéja) Windischu bol v roku 1756 zvolený za synika Johann Godfried (Ján Godfrí) S. v. W. (syn Franzu Damiána). Bol správcom kremnickej huty a Windischov zaf. Zomrel 26. februára 1768 v petimotnosti katefára kláštora Damascenus (Damascena) Mertza. 28. februára bol vystavený vo frantiskánskom kostole a po slávnostnom rekviem pochovaný v kryp. 28. septembra 1760 bol do krypy uloženy aj jeho trojnásobný syn Karl (Karol). Kvôli tomuto pohrebu vznikol spor medzi frantiskánmi a kremnickým farárom. Napokon bol aj Karl pochovaný do uvedenej krypy.

15. apríla 1777 žil v Kremnici veľký požiar. Pri ňom boli poškodené pravečnosť domov iba dveve časti Schreterovského domu v Kremnici. Koniec koncepcí stádoes na s vojom mieste na Štefánikovým námestí č. 7.

Historisches Bild über Hall in Tirol aus dem Internet. Der schlanke Turm links auf dem Bild ist die alte Münze, die heute auch ein sehr schönes Museum beherbergt. Historický pohľad na mesto Hall v Tirolsku (z internetu), štíhla veľa naľavo je stará mincovňa, v ktorej je dnes rovnako ako v Kremnici veľmi pekné múzeum.

feicelrich Requiem das Begräbnis in der Krypta. Am 26. September 1760 wurde in diese Krypta auch sein dreijähriger Sohn Karl beigesetzt. Wegen der Bestattung außerhalb der Strei zwischen dem Franziskanern und den Krenzeiter Pfarrer. Schließlich wurde auch Karl in der erwähnten Krypta beigesetzt.

Am 15. April 1777 wütete der große Brand zu Kremnica. Dabei wurde das Schreterische Haus vermutlich nur in Holz beschädigt. Schließlich steht es immer noch auf seiner Stelle am Štefánik Platz 7 und beherbergt heute die numismatische Ausstellung des Krenzeiter Museums.

Aus meinen Unterlagen ergiebt sich hierher, dass die nächsten beiden Generationen (s. k. u. k. Minderheiten in Krennitz) nicht waren. Das sind Josef S. v. W. und danach Johann Nepomuk S. v. W.

Im Jahre 1805 wird in den Schriftlichen Syndikus Franz (Damian) S. v. W. erwähnt. Er liest in diesem Jahr Probleme mit einer Fundation und die Amt des Krenzeiter Hüttenverwalters aus. Franz (Damian) S. v. W. war der jüngere Bruder von Josef und starb 1817.

Josef und Franz (Damian) begründeten zwei Linien. Über den Zweig mit Franz (Damian) ist mir nichts Weiteres bekannt. Mit Johann Nepomuk endet die etwa zweihundertjährige Krenzeiter Zeit der Familie mit ihren Verbindungen zum Geld.

Sein Sohn Adolph Anton de Padua Alois wurde in Wien geboren, studierte erst Medizin und weil er angeblich kein Blut sehen konnte dann Maschinenbau. Seit dieser Zeit hat die Familie ausschließlich Ingenieure hervorgebracht.

Zum Schluss möchte ich mich doch noch vorstellen. Mein Name ist Wolfgang Schreter von Wöhlgenheim, abkürzbar genannt Wolfgang von Schreter. Ich bin ein Dipl. Ingenieur der Elektrotechnik und lebe in Berlin. Much treibt die Neugier, noch mehr über unsere Familie herauszufinden, als bisher bekannt ist. Mir scheint, dass die Zeit Krenzeiter ein großer Schlüssel dazu ist. Dort scheinen noch viele Fragen über die Familie S. v. W. zu sein.

Hoffentlich gelingt es mir im kommenden Jahr, dort meinen ersten Besuch zu machen. Im Internet habe ich schon viel über das schöne Krenzeiter gefunden wie z. B. die Miläne. Natürlich würde ich mich auch über weitere Informationen freuen. Neugierig bin ich natürlich, ob da noch eine zweite Linie heute existiert!

Wer gerne mit mir in Kontakt treten möchte, tue das am leichtesten über eMail: wvschreter@gmx.de.

Wolfgang Schreter von Wöhlgenheim, Berlin

Kremnica a Viedeň v stredoveku

Mestá Kremnica a Viedeň boli v stredoveku súčasťou ichých štátnych celkov, napríklad tomu ich spájali mestské práva. Navyše, tieto mestské práva boli v stredoveku veľmi silné. Meštianske práva mali spoločnú základňu, keďže patrili do jedného spoločenského stavu. Boli mestami, teda centrami rozvoja hospodárstva a peňažníctva. Ich cieľom bola ochrana a hájanie mestských práv, ako aj vojenská obrana proti vniknutiu nepriateľov. V neposlednom rade vznikali mestské mestské rôzne ďalšie prirodzené prepojenia – majetkové, rodné atď.

V Kremnici sa našlo určité už v roku 14. storočí, prvá písomná zmienka o ňom pochádza z roku 1328. Takzvaní hostia zhrnuli pri osade Kremnického sídlom. Ako celok získali v roku 14. storočí mestské práva – právo slobodného faľby zlata (za predpokladu odovzdania úrady – bankový dom) a slobodný vývoz vlastnej suroviny, teda rudy a priaznivých cien pre ňu. V roku 14. storočí boli mestské práva v prvotvorbu súdnu inštitúciu. Stredovek bol pre Kremnicu obdobím rozkvetu, faľazari prosperovali

(nové číslovanie 11212) a nachádza sa v ňom numizmatika expozícia kremnického múzea.

Moje pozdiez bezpečne poukazujú na to, že členovia nasledujúcich dvoch generácií boli činní v Kremnici ako a. minciarski radníci. Šlo o Josefa (Josef) S. v. W. a potom Johana Nepomuka (Ján Nepomuk (Ján Kristof) S. v. W.). V roku 1805 sa v písomnostiach spomína syndikus Franz (Damian) (Franz) S. v. W. V uvedenom roku rieši problémy okolo jednej fundácie a vykonával tiež kremnického hüttenverwalters. Franz (Damian) S. v. W. bol mladším bratom Josefa a zomrel v roku 1817.

Josef von Franz (Damian) založil dve rodné línie. O severe Franz (Damian) nie je mi nič viac známe. Spomenujem Johana Nepomuka ako konci prvej generácie nepretržite rodov a mincovníctvom v Kremnici.

Jeho syn Adolph de Padua Alois (Adolf de Padua Alois) sa narodil vo Viedni, študoval najprv medicínu, no potom strojárstvo a učil sa fundáciu sa narodil pozostal na krk. Od toho času dávala rodina svoju výživu inžinierom.

Na záver by som sa chcel ešte predstaviť. Volám sa Wolfgang Schreter von Wöhlgenheim, obykle nazývaný Wolfgang von Schreter. Som diplomovaným inžinierom elektrotechnikou a žijem v Berlíne. Keďže ma pohybá zvedavosť, rád by som zistil ešte viac o našej rodine, ako je doteraz známe. Zdá sa mi, že mesto Kremnica je k tomu veľmi blízko. Zdá sa, že je tam ešte veľa pravidiel o rodine Schreter von Wöhlgenheim.

Dúfam, že sa mi v nasledujúcich rokoch podarí svoj krt navštíviť Kremnicu. Na internete som už našiel veľa o krásnej Kremnici, napríklad o mincovni. Prirodzene potešila by ma každá ďalšia informácia. Som samozrejme zvedavý, či dnes ešte existuje dravá veda našej rodiny. Keď by som dosť mohol navštíviť kontakty, urobiť tak najjednoduchšie prostredníctvom e-mailu: wvschreter@gmx.de.

Wolfgang Schreter von Wöhlgenheim, Berlin
predkladá do shrovnání Daniel Kizilka

uhorský trón po roku 1526. Tak sa Kremnica a Viedeň ocitli v jednom štátnom celku – Rakúskej monarchii (po roku 1867 Rakúsko - Uhorsko) a stali sa súčasťou jej územia. Medzi Kremnicou a Viedňou existovali už v stredoveku viaceré zaujímavé prepojenia. Po zrušení Kremnice v roku 1328 sa tu v rámci bankárskych podnikania pomerne výrazne uplatnil zahraničný kapitál – z talianskej Florencie, nemeckého Regensburgu, Ciech, ale i Viedne. Dokladom toho sú listiny Štefan a Peter Phloggeberger, viedenskí mešťania, ktorí mali v roku 1373 záujem kúpiť v Kremnici bankový mlyn. Boli pravdepodobne kupcami, ktorí sa do Kremnice dostali v rámci predaja svojho tovaru.

V súčasnej knihe starý dom na Štefánikovo v Viedni z roku 1404 sa spomína najmä Kamenár – sochár v Kremnici (von der Chrenitz) Andrej, Peter a Valentin Ungeworci, ktorí robili pre výzdobu chrámu kamené kvety a iné ozdoby. Vo Viedni pôsobili i zlatník Andrej Krenzeiter, zlatník viedenských mešťanov, a zlatník Andrej Krenzeiter, zlatník viedenských mešťanov, ktorí sa nachádzali v starom Kolbmanste, teda uhorskom tróne. Zomrel v roku 1468. Jeho vdova si potom nejakú vzala za manžela viedenského mešťana Zeislmayera.

Z tohto mladého občianstva avšak prikládame Kremnického komersčného podgráfa (kráľovského radcu) Wolfganga Rolli. Narodil sa niekedy na začiatku 16. storočia vo Viedenskom Novom Meste. Jeho rodina patrila k šľachtickej stavu a v uvedenom meste je dolezaná už v 15. storočí. Vo Roli študoval pravdepodobne v rufine, pretože viedenského Viedni. Od roku 1536 pôsobil v Jáchymove, kremnický podgráf a správcom mincovne sa stal v roku 1589 a 1591. V Kremnici pôsobil až do svojej smrti v roku 1589 a 1591. V roku 1553 sa oženil s vdovou po svojom predchodcovi viedenského mešťana Georga von Viedni v roku 1578 vytvoril do druhého manželstva, a to s Katarinou rodenou Moldreutov. Veľmi pravdepodobne ho po jeho smrti pochovali v Kremnici – v krypte niektorých z kostolov. Jeho nahrobný kameň sa nezachoval, je však známe, že mal byť vyhotovený z červeného a bieloho mramoru a objasnili ho do druhého kamennára a sochára Egida Plaigera vo Viedni.

Ďalšie dve zaujímavé spojitosti medzi mestami Kremnica a Viedňou sú predstaviteľ o tomto blízko. Jedna sa týka dynamického lozu a uhorský trón v rokoch 1439 – 1453 a druhá majetkové vlastníctvo jedného z kremnických farárov 15. storočia vo Viedni.

Po smrti uhorského kráľa Albrechta Habsburgovca v roku 1459 sa rozpadol v krajine jeho ovládanie na tri časti. Časť stavov uznala za kráľa Albrechtovho syna Ladislava, ktorý sa narodil až po otcovej smrti vo februári roku 1440, preto je označovaný ako Ladislav Pohrobok. Vážila časť stavov však zvolila za uhorského panovníka poľského kráľa Ladislava I. Jagelovského. To bolo príčinou ďalšieho rozpadu uhorského mocenského zväzu. Na čele strany Ladislava a jeho matky, kráľovnej Alžbety atď český žoldnier Ján z Bránčiny, na čele druhej strany uhorský veľmož Ján Hufadi. V priebehu bojov došlo medzi súperiacimi stranami k uzavretiu viacerých dohôd. Medzi inými, ktoré sa však nedodržiavali. Ich spredukovateli sa vyzrákali starí Kremničania, čo svedčí o dôležitosti mesta. Dollo k tomu napríklad aj v roku 1452, keď vo Kremnici priťhol Ján Hufadi a jeho cieľ je dostať z Jáchymovsk rúk. Medzi nepriateľmi došlo napokon 24. augusta k uzavretiu mieru. V zmluve bolo zakotvené zbieranie niektorých nových pevností, vzájomná výmena zajatcov a zachovanie pokoja, vymenovaná bola aj Jiskrova majetková dráha. Zaujímavé je kontraktovanie, že kremnickým mešťanovi Pavlovi Moldreutovi, ktorý žil na Hufadiho strane, nemal byť zo strany Jiskru rešené žiadne príkore. Z každého strany boli vyvolení žiazi muži, ktorí mali tvoriť zmiešanú radu. Mesto Kremnica sa stálo miera, že došlo k miernej podstaty. V prípade, že by ich poranili, zaviazali sa Kremničania, že nepatria k žiadnej strane. Na konci Jiskry prišli informácie o tom, že sa mu podarilo zbierať veľa dobrých peňazí a jaskov z roku 1452, ako i 36 vojenských banderí z Ciech, Moravy a Sliezsk.

o riešení problému nerohodného rozhodovacieho súd. Ak by mier nedodržiaval Hufadi a uhorské stavy, mali Jiskru zaplatiť mestskú daň a dohodky kremnických banky a mincovne komory.

Ako celok stala Kremnica na strane malotrošnej kráľa Ladislava. To isté platí pre Viedeň, pretože rakúskym kniežatstvom bol mešťan rodený v roku 1457 pri Ladislav Pohrobok. Toto vysvetľuje, že by mešťania viedenských mešťanov a po Ladislavovi smrti i rakúsky arcivojvoda - Fridrich III. (V.) Obe mestá sa informovali o aktuálnych politických a vojenských pomeroch. Tak napríklad 8. januára roku 1443 sa kremnickí radníci a radni prišli do Viedne, aby sa spojili s mešťanmi (Bürgermeistern) a radných pánov mesta Viedeň a oženili im, že sa spojili s Jánom Jiskrou z Bránčiny, kapitánom stredoslovenských bankových, i ďalších mestských stavov na strane nedávno zomrelú kráľovnu Alžbety, a výrazne prevencia, že by mešťania viedenských mešťanov, ktorí sa nachádzali v starom Kolbmanste, teda uhorskom tróne. Zomrel v roku 1468. Jeho vdova si potom nejakú vzala za manžela viedenského mešťana Zeislmayera.

Boje o mesto pokračovali i po smrti kráľa Ladislava I. v čase po smrti Turkov. V čase po smrti Turkov, ktoré sa uskutočnilo zápisu došlo v roku 1453, keď bolo potvrdené národné právo Ladislava Pohrobka na uhorský trón a 1457 kráľ mohol prísť do Uhorska. Zomrel však už v roku 1454 a jeho nástupcom sa stal zväz panovník Matěj Koryvín, syn Jisry Hufadiho a Drenčinského. Kremnicu a Viedeň má majetkovú povahu a týka sa kremnického

farár Ján. V stredoveku sú v Kremnici doložení dvaja farári toho mesta. Jedného nachádzame v roku 1340 ako svedka na púbeľskom dvore vo francúzskom Avignone v spore bruckobachského opäť Stifrida s opátom Veľdiovom z Čiech z opátstva sv. Michala v počtostolovskej diecéze. Druhému nariadil v roku 1423 ostrohmský kňaz Manaj, aby uviedol do drby rektorátu opäť sv. Vavrinca v Kremnici Petra, syna Stefana Tencera. Nami stánuť farár Ján z Kremnice sa spomína v roku 1376 ako kupca domu vo Viedni. Je milo pravdepodobné, že by mohlo ísť o druhé z obchodovaných farárov Jánov, keďže ten sa spomína ešte v roku 1428 ako kremnický farár, čo je 52 rokov po cívnom roku 1376, keď už musel byť dotýň farár Ján ako pomerne bohatý kupca v zmluvu veku. Navyše existuje informácia o tom, že miesto farára v Kremnici opúšťa a stal sa členom rádu bratov kazateľov (dominikánov) vo Viedni. V prípade prvého spomínaného farára Jána je takisto problém. Ako bolo uvedené, spomína sa v roku 1340, o 11 rokov neskôr, v roku 1351, je doložený ako kremnický farár Andrej z Trnavy, kaplán kráľovnej Alžbety a ostrohmský kanonik. Farár Ján by musel teda opustiť miesto kremnického farára. Oproti tomu musel byť opätovne uvedený do tohto rádu. Keďže toto musel byť v roku 1340 takisto v zmluvu veku, keďže sa na púbeľskom dvore spomína ako svedok medzi vysokými cirkevnými hodnostármi. Na dôkaz, keď sa farár Ján, ktorý kúpil v roku 1376 dom vo Viedni, spomína ako rehoľník vo Viedni ešte v roku 1386. Pravdepodobne teda ide o rovnakého príjmu o trestieho kremnického farára s menom Ján. Navyše, keď v prame 1390 z roku 1351 – 1423 sú prameň chudobné na údaje o kremnických duchovných, uvidíme sa v nich v tomto období už len kňaz - farár Pavol, a to v roku 1392.

Vieď na vodu J. Hofnagla.

prvá polovica 17. storočia.

Numerische Zeitschrift, Band 100, 1989

Farár Ján z Kremnice (uvádzaný je v jednom dokumente ako Jans von der Kremnitz, zrejme sa teda v Kremnici nariadil, alebo veľmi blízko k nim) vykonával vo Viedni v priebehu rokov 1376 – 1386 viacerých obchodných transakcií, čo je svedectvom toho, že duchovní v mestách patrí k výšite stonopisov vrstiev obyvateľstva. Ján vo Viedni po čase vystúpil do kláštora dominikánov.

Podľa Kňazy knihy (Kaufbuch) mesta Viedne kúpil Ján v tomto meste 10. júla 1376 od Jána (Jans an dem Kienmarter) za 70 hrievien domov dom, respektíve ho chcel majiteľ dar Jánovi do prenájom. Je isté, že vtedy Anny. Ján sa spomína v prameni ako „Joh. Casu farar in Kremnitz“ (tunc temporis pbeban in Kremnitz). Dom ležal pri kláštore dominikánov oproti domu patriciarskeho cisterciákom (domni de Laisendel) a pri dome Fridricha z Gundersdorfu. 16. októbra 1378 prepustil Ján za doľahu svoj dom ležiaci pri kláštore dominikánov, oproti cisterciáckemu domu a pri dome Fridricha z Gundersdorfu za 180 zlatých Katrine, vdovu po lekárnikovi a tým, že po jej smrti mu pripadne naspäť. 10. júna 1382 predal Ján, uvádzaný už ako viaderický dominikán, časť svojho domu pri cisterciáckom Jurajovi, zatiaľ Tolfeiza a jeho manželku za 7 hrievien viaderických domov. Dom sa nachádzal oproti uvedenému cisterciáckemu domu, obkolesený cisterciákom a mal veľkú bránu a studňu. 21. júna 1383 predal Ján, Tolfeizov af, a jeho manželka Katalína svoju väčšiu časť domu s bránou a studňou Mikulášovi Strobellovi za 7 hrievien viaderických domov. Dom s izbami stál oproti domu, ktorý patrili protým cisterciákom a hneď pri dome Fridricha z Gundersdorfu, byvalému kremnickému farárovi. 21. augusta 1383 predal dominikán Ján z Kremnice svoj malý dom, obklopený cisterciákom a ležiaci pri kláštore dominikánov, oproti škole (Hochen schul) a hneď pri dome Mikuláša Strobellovi a bratovi svojho domov a s účelom, za 60 hrievien viaderických domov pani Anne „der hochtinn“ a pani Agnele, bývalej služobníčky manželky vojvodu Rudolfa. 14. februára roku 1486 prenášal Mikuláš Strobol za 12 hrievien viaderických domov svoju časť domov do Laisendelu. A to stýn, že sa majiteľ s ženou z hrieviny odovzdal každý týždeň Židovi Salamanovi Stölzeleizovi. Dom s izbami ležal pri kláštore dominikánov oproti domu cisterciákov a slúžil za 7 hrievien domov bratovi Jánovi z kláštora bratov kazateľov dominikánov. Uvedené údaje sú trochu nepresné, no vyzerať to tak, že v rámci transakcie išlo o dve časti jedného domu, respektíve dva susedné domy. Dom kúpil Ján v roku 1376 (prípadne mohlo ísť o čiastočný prenos). Roku 1378 prenášal časť domu vdove Katrine a 1382 je predal Jurajovi, zatiaľ Tolfeiza, ďalší veľak však už vtedy a to zrejme ako podnikníkom. Druhú časť domu vlastnil až do roku 1385, keď ju predal Anne a Agnele.

Príve vymenované komplikované transakcie však neboli Jánovi jedinými predmami a kúpami vo Viedni. 31. februára 1376 kúpil od Jána Vorlauga jeho manželky Kristíny a ich dedičov za 96 hrievien domov ich príjmu (vo výške 12 hrievien domov) z domu (patriciarskeho Ján a Rezu a jeho žene Margarete) ležiacom na starom mriarskom throvisku pri dome Wolfrida Parkuscha a slúžiacom za 8 hrievien domov viaderickým dominikánom. 17. marca roku 1378 dal Ján z Rezu, jeho manželka Margareta a ich dedičia do zálohu svoj dom na starom mriarskom throvisku pri dome Wolfrida Parkuscha, a slúžiaci za 12 hrievien domov kremnickému farárovi Jánovi, za 8 hrievien domov bratov kazateľov. 18. decembra 1378 dal do zálohu Ján z Rezu uvedený dom, slúžiaci Jánovi „fararovi in Kremnitz“, za 12 hrievien domov, do zálohu za 28 hrievien domov Mikulášovi Strobellovi.

5. februára 1377 kúpil Ján od Ulricha Rötza a jeho ženy Anny za 76 hrievien domov kúpeľ a menš obuvnícky dom stovaný „nadže hmiarom“. 5. marca 1378 kúpil zas od Kristiny, manželky Mikuláša, syna Rudolfa, za 15 hrievien domov dom stojaci z jednej strany pri Černejvej veľ a pri dome zvanom „Stadl“ a z druhej strany pri jej spomiatku kúpil, Elice v tomto meste (16. októbra) v Ján, stálo ako kremnický farár, predal kúpeľ, obuvnícky dom i naspodový uvedený dom nachádzajúci sa pri Černejvej veľ, a to kúpeľníkovi Štefanovi zo Zaleina a jeho manželke Alžbete za 4 a 10 hrievien domov. 18. októbra 1378 odovzdával uvedený

Stefan farárovi Jánovi 10 hrievien viaderických domov. 28. septembra 1386 potvrdil kúpeľník Stefan zo Zaleina, že dal bratovi Jánovi a kláštora dominikánov 7 hrievien viaderických domov za kúpeľ ležiaci pri Černejvej veľ medzi domami umiaren, za obuvnícky domček na Dvorčom trhu, plus za vinicu pri kamennom slape beary (Stainenin Torsul) napájajúcej sa na tzv. Landstrasse.

Daniel Klančík
historik, Kremnica

Kremnitz und Wien im Mittelalter

Die Städte Kremnitz und Wien waren zwar im Mittelalter die Herrschaft von anderen Staaten (Luzern und Österreich) aber sie gehörten zu einem gesellschaftlichen Stand, und daher sie gemeinsame Interessen hatten. Das heißt der Schutz von bürgerlichen Privilegien, die Militärverpflichtung gegen

Príbeh o tom, ako sochárski tovariši ukradli v dome meštana Schindlera moriarka, hus a dve slepky

Rok 1728. 22. júna (črevok). Dnes stál pred cihlovým stúdom sochár Mermiak a vypovedal vo veľkej svojej tovariši, mladého Rosenauera, ako jeho ľanárka rola a jeho kúpi. Lukáš o desiaty večer pristihol kremnický inspektor štát Kristián Karl Schindler, ako sa u neho pichli po dvore s imylnom kradmíň dom. Nielenže zabránil bielu chcelúť slepky, ale musel spoznáť aj inakú škodu, pred očami Schindlerovi chýbal jeden mriark, jedna hus a dve slepky ako sa ale neskôr dozvedel, že jedna sa našla v pivnici. Nezavážel pota a zavolať hradčoch, ktorí krátko zatým odoslali Rosenauera do mestského žalára, i keď ten sa, keďže, prišiel len na nohavičky. Táto udalosť vyvolala medzi meštianstvom veľkú vzrušenie, pretože tovariši je symon cestného meštana, rezača železa a kamerytára Rosenauera, a to veľky, do dnešného dňa napokon skutočnosť v tejto veci až tak nepokojili, čo sa sám zápal naplno zaozvalov za prepatenie svojho nezbedného syna. Na jeho posilku, na preobliehli Chybychodový Magistra rozhodol, a to bolo aj Rosenauerovi prednávadom odovzdané oznámenie, že a to bolo aj štimátiem dli požiadav dvoch meštianov o zároku, zálohu ktorú by mohol byť jeho syn v záručiu prepustný. Noto teda zrenený otec porýva žovch bratovi, pána Karola a brata Zigmunda Freisena, porýadných meštianov zo ľančickej rodiny, členov volených obe a Ringharbor, opofažovíc domov priazeň, ktorí sa uvolili byť ručiteľmi mladého Rosenauera. Zároveň ale museli čakať na cisárovú likavosť a písomne ju mať povedené, čo sa malo bezpochybný ušľah, a v čo meštianstve oči aj pevne dávali, že toto veľko až k dnešnému dňu nemalo voncomom žiadne efekt. Jeho syn musel zastúpiť a veľké až dovtedy, kým sa nevrátil jeho majster tuzep, čo size tomto bolo už dávno prekážkou, ale tyžer plynul a nikomu, len členom domu Bohu bolo po celý čas ťažšie, keď tak prišlo späť do mesta. A tak sa sochár až dnes dostal na radnicu, kde ho vzápätí predviedli pred mestskú radu a začal ju samého i jeho tovarišov výpoveď vyvolávať. Ibaže sochár Mermiak viedl zaprel. A aj keď išiel v meste „všetkým“ dom, že podčívavši mize hydyna z kremnických zbraň a zrejme sa čestujeja v Mermickovej kuchyni objavuje husacia pečienka, ako by bolo patrilo, on o tom celkom nič nevie a doista nepotre, že by akýkoľvek lup v dome prechovával. Sochár je size pite znejší a starší, stúdia ma rozberných možností zákeas mmo mesta a v Kremnici sa v tomto čase nezdružuje. Až po priamej konfrontácii s mladým Rosenauerom neskôr priznal, že kedysi tento tovariš ukradol bielu z jednej Kremnických zbraň, ktorá priniesla domov jeho syna. Bat chcel dokazať „ukradnúť“ aj ovcu, to mu bolo naštarte prekážané. Druhej pripustil, že už raz jeho tovariši ukradli hus a na Schindlerberg,

Angelenia aus. Nicht in letzter Reihe entstanden andere verschiedene Verbindungen unter den Schölen, und zwar Eigentums- oder Familienbeziehungen. Solche stien ihren Angliker hat ausländischen Kapital aus dem Ausland in der Stadt Kremnitz gefunden – auch aus Wien. Im Jahre 1373 und Wiener Brüder Stefan und Peter Pfaffinger da belegt, sie wollten eine Burgmühle in Kremnitz kaufen. In den Jahren 1376 – 1386 hat Kremnitzer Pfarrer Johann mehrere Kauf- und Verkaufsurkunden in Wien gemacht. Später ist er ins Wiener Pfarrer Kloster eintraten. Anfang des 15. Jahrhunderts haben drei Steinmetzen (Bildhauer) aus Kremnitz Andreas, Peter und Valentin Ungar auf dem Bau des Stufendomes in Wien gearbeitet. Während des Kampfes um den ungarischen Thron im Jahre 1391 stand Kremnitz und Wien auf einer Seite, wobei sie die Korrespondenz führten.

doma ju potom upiekli, on sám z jej jedu tiež, keď sa ich veľkí vad zvyčajní opýtal, ako k hsi kúpili, vendli mu, že sa kúpili. Na to ich sochár dom pozvalom a mal ešte stáze na stupkách, keď mladci v dieľni pracovali, čo nito podzavie si nevšímali. I keď sa tiea a ďalšie skutočnosti zdali stále veľmi puché, a sľahom na to, že sa sochár nášli s doľstovetom mnohého rozličných zbraň, ktoré bode trestali, už šli, ušterení zrenia a dostali sa pred súd a pred jao po týždeň. Pri vypovedaní mladého Rosenauera tento priznal len to, že vo vyletovaní večer bol jeho kumpánom aj druhý Mermickov tovariš Jan Magoy z ďalšej viedľej kremnickéj meštianskej rodiny. Správa spolu potvrdila, a pri tejto polo bolo rozhodnuté opelíš Schindlerov kvartier, kde druhý z tovarišov llohol hus a odvieľak ju prof, že mladého Rosenauera prichýli a odvieľak do väzenia. Takto sa napokon vyriešilo, čo sa asi stalo so všetkou hydinou, ktorá párovi Schindlerovi chýbala, a to domer ju je majiteľa skutočne nič nevedel. Len najmladšího Boh zná, ako sa to veľko ušľah, a čo ako nakoniec celé dopadne, kremnickí meštiani zverujú sochárovi Mermickovi s dôverou svoje rastelsti a ten má na ne takýto piang výpoveď.

Barbara Balážová

historička umenia, Kremnica - Bratislava

O kňade Pictorissa Cremniensis

V roku 2004 vydala Barbara Balážová z Kremnice posomrodnú knihu s názvom Pictorissa Cremniensis. Ide o „fikčný“ pohľad na svet umelckej komunity v Kremnici v rozpätí rokov 1723-1736, a to prostredníctvom očí Johanka Eusebia Rohmerstettera, manželky majiteľa a mže i majstara, na sídlom v čase života (v roku 1723 mala 67 rokov). Konštruované domnivé záznamy tejto skutočnej postavy boli striktné vytvorené na podklade reálnych prameňových materiálov. Zoznámiť čitateľa s rôznorodými činnosťami ovplyvňujúcimi životy ľudí v 18. storočí, zvlášť meštianskych maliarov a sochárov. Druhá časť knihy predstavuje život a dielo dvadsiatich kremnických - níckých žien celkom nezmyšľných - burakových umelcov, čo poskytuje množstvo prirovná pre ďalšie osobné umelckosociálne kontexty. Posledná časť knihy, ktorá stúdia má odosníkov, ako i každému zredovému čitateľovi približúť a na príkladoch ilustravne – spóby a „rky“, ako sa staf uplatňovali éľovetom a umetlom v štandardnej meštianskej spoločnosti raneho novoveku. Z knihy je jasné, že v 18. storočí bolo v Kremnici sochárski tovariši ukradli v dome meštana Schindlera moriarka, hus a dve slepky.

[illegible][illegible]

autorů i krenkmišmi minciarem zastřížený obdiv. Otáčka Španiela mohlé berychopy označil za zakládatele moderního československého medailérstva. V práci na tomto poli pokračoval až do svéj smrti v roku 1955 a jeho absolventi medailérského odkazu ďalej rozvíjali. Na Slovensku to bol Rudolf Pribit, ktorý od roku 1949 učil na novovzniknutej Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave a potom Ján Kálek, jeden z posledných Španielových žiakov. Šochárske a medailérské dielo Otakara Španiela oslovuje divákov aj s odstupom času svojou trizierou realizmu a presvedčivým plastickým stvárnením vystihujúcim podstatu zobrazeného námetu.

Nad'a Vitanovská
muzeiníčka a historička, Praha

O. Španiel, Univerzita Komenského v Bratislave, 1919

J. Kulich, Sochár a medailér O. Španiel, 1981

Otakar Španiel – Founder of Czechoslovak medal school

The Czech metallist and sculptor Otakar Španěl (1881 – 1955) is founder of modern Czechoslovak medal school. He was teacher at Art industry school and at Academy of Fine Arts in Prag, where he was head of medalist studio. His students were also some Slovak medalists and sculptors, for example A. Peter – head of art studio in Bratislava. Otakar Španěl and his students had very close cooperation with Kremnica Mint. After the 1918 he helped to buy new technology machine to the Mint. One of the machines was reducing machine Janvier from Paris, that is functional even today. Španěl was author of art designs for new Czechoslovak coins, that were minted in Kremnica Mint. Professor Španěl visited the Mint very often. Later he invited to Kremnica his students to show them technology of minting process. Španěl's medals and sculptor work is still very popular.

Horúca voľba predsedníctva
Okresného živnostenského spoločenstva v Kremnici
alebo
Pomery medzi živnostníkmi v roku 1932

Na konci roka 1929 vypukla vo veľkom ohnisku hospodárska kríza. Tá postupne zahlavovala väčšinu odvetví hospodárstva a spôsobila zatváranie tovární, prepíšťanie z práce, znížovanie miezd a zvyšovanie chudoby. Medzi dvadsiatimi rokmi minulého storočia sa kríza prejavila aj záľatkom rok. 30. roků 20. storočia a nevylah sa ani Kremlici a jej okolu. Keď vo veľkom krachovali veľké banky a firmy, v Kremlici požívali krízu na zisk. Kým v Bratislave, Prahe a v ostatných veľkých mestách kýchopnosť obyvateľov, čo malo za následok pádes droptu po továrach a službách výrobců a podnikavcov živnostníkov. Z týchto dôvodů rivalita medzi živnostníkmi stúpala a objavovala sa nekálá konkurencia vo forme fufentů. V tejto nejistej atmosfére sa v Kremlici konali rok 1932 víaceré radie a mimoriadne valné zhromaždenia Okresného živnostenského spoločenstva (OZS), kde si predkladali návrhy na zmenu stanov a členských podmienok spoločenstva. Príblžne si tieh predbehnúť krízu týchto valiev a srosov na kmn vzniknutých, aby sa

[illegible][illegible]

predseda OŽS A. Ritter (v máji aj v októbri 1932 stále uvádzaný ako starosta). Voľba Rímera ako nominanta obchodníkov však vyvolala radu protestných reakcií u niektorých remeselníkov. Taktie sa začala refázová reakcia odvolaní a nových volieb, ktorí pokračovala celý rok 1932.

Prvé odvolanie proti februárovým voľbám starostu došlo na Okresný úrad mesta Kremence už na druhý deň (23. 2.) po jej skončení. Jeho autor bol inžinier vodovodov Pavel Zlatkoševič (pravdepodobne neupravený protikandidát na starostu). Argumentoval tým, že vo voľbách kandidoval aj nečlenovia spolovestníka, ktorí nemali priemyňský list, čím došlo k porušeniu statutu. Jeho sťažnosť bola akceptovaná a v polovici apríla 1932 Okresný úrad vydal výnos, kde zrušil voľby starostu z februára a nariadil uskutočniť nového mierorúdného voľného zhromaždenia. To sa uskutočnilo 29. apríla 1932. Argumentoval tým, že vo voľbách kandidoval starosta. Hlasovanie bolo úplne sľajé a výsledky voľieb veľmi tesné. Zo 115 odovzdaných listov získal vrchný P. Zlatkoševič 58 hlasov a jeho najväčší protikandidát A. Ritter 51 hlasov. (3 hlasy boli neplatné, jedna občika bola prítomná a po jednom hlas získal Ševčík a J. Fmda). Za prechodného starostu bol zvolený J. Fmda. Funkciu druhého miestopredsedu získal F. Henč.

[illegible][illegible]

ku nemú kožičku, zima ma bude. Ja nemám, ja nemám, len sa tak trúsím, dajte mi slaniny, nech sa vypasím". Za tejto melódie chlapci s palicami tancujú okružný falšangový tanec. Po ňom sa hrujú ľudsky a chlapci s palicami pobežia do tancu všetky ženy a dievčat z dvora a tancujú s nimi po dvore, aj keď je zle počasiť. Po obidení všetkých domov v doline účinkujúci všetky vyfašangované veci uložia v kultúrnom dome. V sobotu pred večerom ženy spracujú donesené produkty. Nagraža dičky – pumpičky, prachovica na chlebkoch. V bufete predávajú hriatia pálenku na slanine. Po skončení ponúkajú jedla previezť tancovanie v sále dospeli, každý sa môže baviť podľa vlastnej chuti.

Pechovanie basy

Opolnoci podľa povesy zomrelých donesú falšangári čiernu truhlu namiesto basy a položia ju doprostred sály. Zapália okolo nej sviečky a do truhly sa vloží ozembuch a recitár začne odobierku s basou spievajúcim veršom tak, že predpovie verš a ostane okolo truhly ho plátiť opakuju dvakrát. Hudba hrá potichu pohrebnu melódiu.
[: Dolore, dolore, naučta Ťa v pekle mories, :]
[: ach, Ty basa naša, tancovala pri Tebe celá chasa, :]
[: dnes som Ti hladká dlhá, dnes Ti už hori sviečka, :]
[: včera som Ťa chytal za koreň, dnes si už na mŕtvoch vystrelá, :]
[: keby si nebola pila pálenú s rozlilom, neboli by sme prišli pre Teba s čiernym krížom, :]

[: ale že si pila pálenú s rozlilom, prišli sme pre Teba s čiernym krížom. :]

Po odpasívaní veršov recitár začne oznamovať platiť, že basa umiera. „Naučta nám ľadla smutná hodina, už nám naša milá basa umiera. Umiera, umiera, pije ako dŕha, takú prechlastanú Peter neperije. Pred nami už leží ako kus dreva, bubienik hovoriť, tak Ťi je treba. Vždycky si nám bola dobruš príateľkou, fľašiče sa ľúžime ako s brájkou. Bartošké dievčence nenariekajú, radšej si mládenkov lepšie všimajú. Aj Vy staré baby od Váš sa ľužim, ešte starým vdovám hlavy pomôžim. Nerobte tak slzy, neplačte nahlas, však ti starí vdovci pôjdu len za Váš. Keď sa kvilivo vyspejú verše s oznamím, že basa umiera, recitár hovorovým slovom zabíja ľúženie basy: „Ľužim sa aj s Vami, kazurári milí, spolu sme brávali, spolu sme pili. Prestaňte piť v lenkoch, budete mať holo ríť, za to si nekúpte ani favorit. A vy milí lumpi, zbomom Vám dávam, súdok páleného Vám zanechávam, to by bolo všetko, čo som ja chcel, aj keby toho mohlo byť ešte veľa. Už ide do hrobu, nechce sa jej žiť, než ju pochováme, dajte jej napíť.“ Po tomto recitovaní falšangári vynesú basu na javisko a spustia ju na povrazoch pod javisko za spevu: „Dolore, dolore, naučta Ťa v pekle mories“ (2x). A tým sa falšangové slávnosti končia.

Július Kaštier
Bartolova Lehuba
2002

Dve vydatrené rekonštrukcie historických objektov v Kremnici v roku 2005

Okrem mnohých negatívnych prípadov v rámci ochrany a obnovy historických pamiatok nájdú sa kedy-tedy v Kremnici aj pozitívne príklady. V roku 2005 to bola komplexná obnova čelnej fasády domu č. 8 na Ľudskotná obnova fasády domu č. 8 na Kutnorského ulici, ktoré rekonštruje ich pôvodný historický vzhľad. Pri rekonštrukcii domu č. 11 bola prezentovaná najmladšia historická vrstva fasády z 19. storočia so zachovaným pôvodným kamenným soklom, pod ktorou ostali zachované vrstvy starších fasád s cenými maľovanými výzdobami. Na fasáde domu č. 8 došlo k návratu k starším historickým členeniam, na budove je zachovaný pôvodný barokový portál z roku 1777.

Tieto pozitívne, o uvedených negatívnych bližšie v článku Architektúra mesta Kremnica opäť chudobnejšia na starze 4.

občianske združenie SOS Kremnica

Dom na Kutnorského ulici č. 8,
čistočná obnova fasády

Dom na Kutnorského ulici č. 11,
komplexná obnova fasády

Gejza Angyal, Banický dom vo Zvolenskej doline, 1929
Gejza Angyal, Kostol sv. Jána s banickým domom na Kremnických Baniach, 1927

Kremnický rumaj ročník 4, číslo 2, júl 2005

© vydáva občianske združenie SOS Kremnica, ktoré je dobrovoľnou neziskovou organizáciou venujúcou sa histórii a pamiatkám mesta Kremnice a jeho okolia. IČO: 37822671, ES adresa združenia a redakcie: Štefánikovo nám. 11/21, 967 01 Kremnica, Slovensko, tel.: 045/6780317, 0915 824518, e-mail: daniel.kizianka@yahoo.com, stránka: www.kremnica.sk, a šéfredaktor: Daniel Kizianka, registrčné číslo časopisu: OU SK OMT 3/2002, vychádza 2x ročne, náklad tohto čísla je 250 ks, cena 50 Sk, na vydávanie časopisu sa vzťahujú ustanovenia autorského práva, legálne šírenie informácií uvedených v časopise sa odporúča. Ak máte záujem finančne prispieť na ďalšie čísla časopisu, môžete tak urobiť na adrese redakcie alebo v máteboom kremnickom mediatizácii, kde sa nachádza pobočka VUB - číslo náhlo účtu je 1481324851/0200. V časopise sú reprodukovateľné fotografie so zbierky združenia SOS Kremnica a pohľadnice a diela z fondu umenia NBS - Múzea minci a medailí v Kremnici, múzeu ďakujeme za možnosť ich použitia. Realizované a finančnou podporou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky.

Bornemissa, Banický dom v Kremnici (už neexistuje, stál za dnešným Banickým domom), 1932

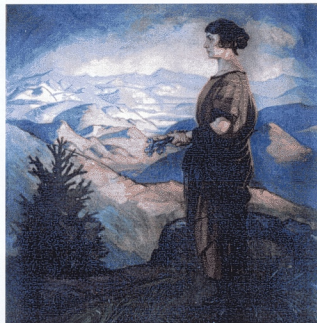
ISSN 1336-6133

kremnický rumaj

historicko-spoločenský časopis
die geschichtlich-gesellschaftliche Zeitschrift
vydáva občianske združenie SOS Kremnica

ročník 4, číslo 2
júl 2005, Kremnica
50 Sk

Kremnický maliar Béla Angyal, Pohľad na Turiec so ženskou postavou (manželkou), 1924

rumaj

malý nezbedný krikľún, ktorý túži vedieť o dejinách Kremnice viac a viac
kleiner ausglassener, unbequemer Krakeeler, der Sehnsucht nach der Kremnitzer Geschichte hat